Několik slov o izolaci

Ladislav Hejdánek

in: Mlat, Ladislav Hejdánek (vyd.), Praha: samizdat, 1951, č. 18, str. 1–2 (24. 4.) ◆publikace

◆ článek, česky, vznik: 24. 4. 1951

◆ article, Czech, origin: 24. 4. 1951

Několik slov o izolaci

„Pokoušel jsem se pracovat letos v zimě a mnoho jsem psal. Ale k čemu to všecko je? Umíš dělat pro někoho – pro lidi, kteří jsou s tebou stejného rodu. Nemůžeš tvořit do prázdna. Nějaký čas to jde, přemlouváš se, sníš, ale vysycháš, vyprazdňuješ se a odnikud se nenaplňuješ. Nikdo tě nepotřebuje, nikomu se nemůžeš sdělit, propadneš se do sebe, nakonec zanikneš, zahyneš.“ (Pavel Nauman, *Zlatý věk*)

Až bude vydána „Korespondence Jakuba Trojana“, vysvitne blíže souvislost místa, které dnes ocituji. Psal jsem Jackovi o osamocenosti, a on mi mimo jiné napsal tuto větu: „... tvá samota a oddělenost má v sobě mnoho umělého, co vyrostlo bez tlaku konkrétní situace...“ (ze dne 20. dubna 1951). A kupodivu téhož dne v „Jiskře“ se mou „faktickou izolací“ zabýval i Bedřich.

Bedřich už jednou ukázal svou neobyčejnou schopnost mluvit k věci, totiž v 4. Cihle. Přestože se od té doby dopustil řady článků a poznámek úrovně nesporně nižší, dosahuje svým úvodníkem v Jiskře opět takové přesnosti a věcnosti, na jakou dost dobře ani nejsme zvyklí.

Pominu první 4 dosti nepovedené teze, ostatně také pro jejich obecnost či teoretičnost. Co se však bodu 5. týká, Bedřich se podstatně mýlí. Ale ať zkoumá kolem sebe sám; já ho mohu o sobě ujistit, že „uprostřed proudu a záplav“ jsem se ocitl skutečné teprve v poslední době – a co bylo před tím, to byly jen nepatrné záchvěvy půdy pode mnou proti mocným otřesům, kterým jsem vydán nyní. Celé zaměření, celý můj životní program – je mi líto, že nemám obyčejnějších slov – celá jistota, základ, východisko – všechno to je nyní nejen ohroženo, nýbrž z valné části v sutinách. Jack si v poslední době zvykl dívat se na všechny mé teze i činy jako na „zkusmo položené“; není zcela v neprávu. Bedřich by si měl uvědomit, že heslo navazovat není moralistické; je to heslo, proklamující svobodu loajality, svobodu soudružství s otci a dědy, svobodu nemuset být originální za každou cenu, svobodu nemuset hledat nové cesty, když staré ještě plně vyhovují. Tímto heslem se však nesmí mlátit hlava nehlava; je to netaktní a hlavně neloajální. Jsou chvíle – a pro mne taková chvíle skutečné nastala – kdy nelze škrtnout všechny otázky, kdy nelze zavírat oči před pochybnostmi, kdy nelze nezačít znovu, od začátku, tj. kdy nelze nepoložit novy začátek.

Položit nový začátek je však možno jen zkusmo. Jak se mohu o někoho opírat, když právě všechny opory jsou slabé? Myslí si snad Béďa, že mi může věcně, prakticky pomoci i nejvěrnější třebas přátelství? Mýlí se, jestliže si to myslí. Čím bližší má člověk přátele, tím větším jsou mu břemenem v takové chvíli. Sám sebe mohu obětovat; ano, není větší lásky nad to. Ale mohu obětovat i své přátele? Mohu je strhnout s sebou na cestu, o níž nevím dobře, kam vede? Mohu někomu radit, když neumím poradit sám sobě?

Nerozbíjím starší platformu, jak se domnívá Bedřich. Chvěji se však při pomyšlení, že on právě tak jako mnozí jiní nevidí, že tato platforma je rozbita. Do bližšího styku s realitou se arci nedostaneme tím, že něco rozbijeme; rozhodné však se s ní do bližšího styku dostaneme, budeme-li ji vidět. Nechť nemluví Bedřich o tom, že se dnes zříkáme (a jistě, především měl na mysli, že já se dnes zříkám, neboť nikdo se dosud k mé tezi o rozdělení nepřihlásil) povinnosti podepírat se navzájem; i Velký Inkvizitor chtěl podpírat lid svobodou utrápený tím, že mu lhal. Koho mám podpírat – a v čem? A kdo by mohl podepřít mne, jestliže je právě tak slepý, jako i já jsem? Kolektivně čelit situaci nemusí být vždycky nejrozumnější. Pro slepé je lépe jít odděleně, neboť tak se zmenší pravděpodobnost, že by spadli do jámy oba (resp. všichni). Kolektiv může

nadat plán skutečnou (materiální) silou; ale kde je náš plán? Ručit za program je pěkná věc; ručit za společný program je ještě lepší. Avšak kde jsou naše záruky? Na co se odvoláváme, když hodláme ručit? Či je naše ručení „uhlířské“?

Atomizace skutečná není pokrok. Je to však důkazem a zárukou, že „práce v církvích, v Jeronýmu atd.“ pokrokem je? Ale ovšem: když říkám své teze, nevnucuji je. Jsou programem především mým vlastním. Nehodlám nikoho přemlouvat. Bedřich i Honza mají svobodu dělat pravý opak. Kromě toho naprosto nevylučuji, že celý můj pokus bude (možná už je) omylem. Co však konstatuji, je skutečná izolovanost, resp. osamocenost mých pokusů; není pravda, že bych se jí rád vyhnul (jak soudí Béďa), nýbrž naopak bych v ní nejraději zůstal. Že to není možné, není mou vinou. Když se potápí loď, vyhazuje se veškerý náklad, byť byl sebecennější. A má loď se potápí. To neznamená, že nepojedu už nikdy s nákladem; prvním příkazem je však dostihnout přístavu a loď opravit. Nevzdávám se dobrovolně práce mezi lidmi, nepřestávám s nimi počítat; tou dobou jsem však mocí odtržen, jsem fakticky izolován, jsem postaven někam, kde nikdo není. Nevidím v tom nic tragického; není mi to proti mysli. Je v tom svoboda nutná pro každou novou organizaci, pro každý nový program. Proto mi není proti mysli ani distance Bedřichova, i když jeho porozumění mi bylo vždycky neobyčejně milé.

Snad o většině mých podniků i tezí platí to, že jsou kladeny na zkoušku, „zkusmo“, jak říká Jack. Neplatí to však v tezi „rozdělme se, abychom se mohli sejít“. Tam jsem prostě svědkem skutečnosti. Šimsa je na omylu, že konec je tam, kde není nových počátků. Chyba přímo trestuhodná! Kde není nových počátků, tam je nastavovaná kaše. Konec naproti tomu je tam, kde je nový počátek. Jak se situace vyvíjí, dávají představitelé (dnešní představitelé) „našeho kroužku“ přednost nastavované kaši. Tím se řadí do kohorty lidí jiného, „starého“ rodu. Výsledek je ten, že nyní už nemám vůbec nikoho, pro koho bych psal atd. Propadnu se do sebe? Zaniknu, zahynu? Zahynu sám? Což nezahynou i všichni střečci, až se ukáže, že ten veliký a ušlechtilý kůň, který je pouze poněkud nehybný, je – pošlou kobylou?